

Tóth János

Bioetika

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

Bioetika

Tóth János

egyetemi docens
Filozófia Tanszék
Bölcsészettudományi Kar
Szegedi Tudományegyetem

Szeged, 2020

BEVEZETÉS

A bioetika fogalma szó szerint egy olyan diszciplínára utal, amely az élethez kapcsolódó etikai kérdéseket vizsgálja. A bioetika több mint szaktudomány, mivel a tudományos tényeket egyesíti a morális értékekkel. A tudományos tények csak egyfélék lehetnek, de a humán értékek sokfélék. Ebből következik, hogy a bioetika számos, egymással is ütköző nézetet tartalmaz. Ez nem hiba vagy fogyatékoság, hanem az etikai (és filozófiai) diszciplínák alapvető sajátossága. A különböző nézőpontok, értékek és paradigmák segítségével lehet csak egy biológiai tény vagy folyamat jelentőségét a maga teljességében vizsgálni és megérteni.

A modern bioetika egy sokszínű és összetett diszciplína, amely számos részterületből áll, amelyek önmagukban is egy-egy önálló területet jelentenek. A bioetikán belül a legrégebb, több ezer éves történettel az orvosi etika rendelkezik van. Szintén hosszú múlttal rendelkezik az állatvédelem, a környezetvédelem és a népességrobbanás kérdése. A fenntartható fejlődés csak a nyolcvanas évek óta része a tudományos gondolkodásnak és azon belül a bioetikának. Természetesen a gyorsan változó korunk új bioetikai problémákat is felvett, ilyenek tekinthető demográfiai tétel, a poszthumanista és a gender-mozgalom is.

A digitális tananyag első két témája a bioetika alapjait fogalmazza meg. A következő öt (3-7) téma áttekintést ad a klasszikus és a modern orvosi (piros) bioetikáról. A nyolcadik téma az állatvédelem kérdésével foglalkozik. Ezután négy (9-12) téma foglalkozik környezetetikai és fenntarthatósági témákkal. Végül az utolsó (13) téma a gyermekvállalást – jelesen a tervezett gyerekek számára vonatkozó szándékot – mint erkölcsi problémát vizsgálja, különös tekintettel a demográfiai tétel és a népességrobbanás problémájára.

A digitális forma lehetőséget ad arra, hogy képekkel illusztráljam a szöveget. Tekintettel a szerzői jogok problémájára, ezért a fényképeket elsősorban a Wikipédiáról válogattam. A szövegben a kiemeléseket számos formáját alkalmaztam, úgy mint **CÍMEK fontos fogalmak, nevek, képaláírások, kérdések, idézetek** és **különösen fontos szövegrészek**. Minden lecke után írtam néhány ellenőrző kérdést és megadtam a felhasznált szakirodalmat is.

TARTALOMJEGYZÉK

1. TÉMA ETIKAI ALAPOK

1.1 LECKE DEONTOLÓGIA

- 1.1.1 Keresztény etika
- 1.1.2 Kant etikája
- 1.1.3 A kanti deontológia bírálata

1.2 LECKE UTILITARIANIZMUS

- 1.2.1 Klasszikus utilitarianizmus
- 1.2.2 Negatív és szabályutilitarianizmus
- 1.2.3 Az utilitarianizmus bírálata

1.3 LECKE ERÉNYETIKA

- 1.3.1 Az erényetikáról általában
- 1.3.2 Arisztotelész erényetikája
- 1.3.3 Az erényetika bírálata

2. TÉMA BEVEZETÉS A BIOETIKÁBA

2.1 LECKE BIOETIKA SZÜLETÉSE

- 2.1.1 Fritz Jahr
- 2.1.2 Van rensselaer Potter
- 2.1.3 Bioetika centrumok

2.2 LECKE PIROS BIOETIKA

- 2.2.1 Klasszikus orvosi etika
- 2.2.2 Modern medikális bioetika
- 2.2.3 Vallásos és szekuláris bioetika

2.3 LECKE ZÖLD ÉS SZÜRKE BIOETIKA

- 2.3.1 Környezetetika
- 2.3.2 Állatvédelem
- 2.3.3 „Szürke bioetika”

3. TÉMA: KLASSZIKUS ORVOSI ETIKA ALAPELVEI

3.1 LECKE HIPPOKRATÉSZI ESKÜ ÉS A PATERNALIZMUS

- 3.1.1 Hippokratészi eskü
- 3.1.2 Orvosi paternalizmus
- 3.1.3 Liberális paternalizmus

3.2 LECKE KLASSZIKUS ORVOSETIKAI ALAPELVEK

- 3.2.1 Ne árts!
- 3.2.2 Tégy jót!
- 3.2.3 Az irgalmas szamaritánus története

4. TÉMA AUTONÓMIA A BIOETIKÁBAN

4.1 LECKE AUTONÓMIA

- 4.1.1 Az autonómia fogalma
- 4.1.2 Szabadság, ráció és autonómia
- 4.1.3 Dilemmák és kétségek

4.2 LECKE: TÁJÉKOZOTT BELEEGYEZÉS

- 4.2.1 Salgo eset
- 4.2.2 A tájékozott beleegyezés lényege
- 4.2.3 Betegjogok

5. TÉMA IGAZSÁGOSSÁG

5.1 LECKE AZ IGAZSÁGOSSÁG ÁLTALÁNOS KÉRDÉSEI

- 5.1.1 Igazságosságról általában
- 5.1.2 Rawls elmélete
- 5.1.3 Osztó igazságosság

5.2 LECKE IGAZSÁGOSSÁG A BIOETIKÁBAN

- 5.2.1 Drága orvosi eszközök szükségességéről
- 5.2.2 Mikroallokáció

5.3 LECKE TRIÁZS

- 5.3.1 Sürgősségi triázs
- 5.3.2 Triázs katasztrófa helyzetekben
- 5.3.3 Bioetikai ajánlások COVID-19 idején

6. TÉMA AZ ÉLET KEZDETÉHEZ KAPCSOLÓDÓ ETIKAI KÉRDÉSEK

6.1 LECKE ABORTUSZ

- 6.1.1 A magzat erkölcsi státusza
- 6.1.2 Abortusszal kapcsolatos nézetek
- 6.1.3 Hegedűművész érv

6.2 LECKE BÉRANYASÁG ÉS DAJKAANYASÁG

- 6.2.1 Fogalmak
- 6.2.2 Béranyaság nemzetközi szabályozása
- 6.2.3 Béranyaság és a lombikbébi etikai kérdései

6.3 LECKE TERHES ANYA AUTONÓMIÁJA

- 6.3.1 A terhes anya speciális helyzete
- 6.3.2 Szülészet medikalizációja
- 6.3.3 Császármetszés

7. TÉMA AZ ÉLET VÉGÉHEZ KAPCSOLÓDÓ ETIKAI KÉRDÉSEK

7.1 LECKE EUTANÁZIA

- 7.1.1 Eutanáziáról általában
- 7.1.2 Eutanázia típusai és formái
- 7.1.3 Eutanázia Európában

7.2 LECKE ASSZISZTÁLT ÖNGYILKOSSÁG

- 7.2.1 Öngyilkosság
- 7.2.2 Asszisztált öngyilkosság
- 7.2.3 Living will
- 7.2.4 Hospice mozgalom

8. TÉMA ÁLLATVÉDELEM

8.1 LECKE ÁLLATOK ERKÖLCSI STÁTUSZA

- 8.1.1 Az állat dolog
- 8.1.2 Az állat ember
- 8.1.3 Az állat köztes lény

8.2 LECKE: VEGETARIANIZMUS

- 8.2.1 Vegetarianizmus irányzatai
- 8.2.2 Állatvédelmi alapú vegetarianizmus
- 8.2.3 Ökológiai alapú vegetarianizmus
- 8.2.4 Emberbaráti és egészségügyi vegetarianizmus

9. TÉMA KÖRNYEZETETIKA

9.1 LECKE: KÖRNYEZETETIKA ALAPFOGALMAI

- 9.1.1 Környezetetika témája
- 9.1.2 Antropocentrizmus és nem-antropocentrizmus
- 9.1.3 Belső érték és instrumentális érték

9.2 LECKE: IRÁNYZATOK A KÖRNYEZETETIKÁBAN

- 9.2.1 Biocentrizmus
- 9.2.2 Földetika
- 9.2.3 Fák jogai

9.3 LECKE: GAIA ELMÉLET

- 9.3.1 Gaia elmélet előzményei
- 9.3.2 Lovelock és a Gaia elmélet
- 9.3.3 Gaia és az ember

10. TÉMA KLÍMAVÁLTOZÁS

10.1 LECKE: TERMÉSZETES ÉS ANTROPOGÉN KLÍMAVÁLTOZÁS

- 10.1.1 Klímaváltozás természeti okai
- 10.1.2 Antropogén klímaváltozás
- 10.1.3 Párizsi klímaegyezmény

10.2 LECKE KLÍMAVÁLTOZÁS ÉS ENERGIATERMELÉS

- 10.2.1 Fosszilis tüzelőanyagok
- 10.2.2 Atomenergia
- 10.2.3 Megújuló erőforrások

10.3 LECKE A KLÍMASEMLEGESSÉG IDEOLÓGIAI KÉRDÉSEI

- 10.3.1 Klímasemlegesség tudományelméleti kérdései
- 10.3.2 Klímasemlegesség társadalomfilozófiai kérdései
- 10.3.3 Klímasemlegesség sokfélesége

11. TÉMA FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS

11.1 LECKE A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS FOGALMÁNAK A KIALAKULÁSA

- 11.1.1 Brundtland jelentés
- 11.1.2 Hermann Daly meghatározása
- 11.1.3 Környezetetikai implikációk

- 11.2 **LECKE: ÉRTELMEZÉSEK ÉS KRITIKÁK**
 - 11.2.1 A fenntartható fejlődés értelmezése
 - 11.2.2 Kritikus nézetek
- 11.3 **LECKE HANS JONAS A MODERN TECHNIKA KOCKÁZATAIRÓL**
 - 11.3.1 Hans Jonas reflexiója
 - 11.3.2 A fennmaradás kategorikus imperatívusza
 - 11.3.3 A politikus felelőssége

- 12. **TÉMA A FENNTARTHATÓSÁG DEMOGRÁFIAI VONATKOZÁSAI**
 - 12.1 **LECKE: KORUNK NÉPESEDÉSI FOLYAMATAI**
 - 12.1.1 Lassuló növekedés
 - 12.1.2 Kontinentális, regionális és nemzeti különbségek
 - 12.1.3 Európai tendenciák
 - 12.2 **LECKE: A GYERMEKVÁLLALÁS ÉS A NÉPESEDÉS ALAPFOGALMAI**
 - 12.2.1 Mikro- és makroállapot
 - 12.2.2 Natalista mutatók

- 13. **TÉMA A GYERMEKVÁLLALÁS MINT MORÁLIS KÉRDÉS**
 - 13.1 **LECKE: GYEREKVÁLLALÁS ÉS ETIKA**
 - 13.1.1 Reprodukciós autonómia
 - 13.1.2 Etikai koordináció
 - 13.1.3 Utilitarianizmus
 - 13.2 **LECKE: KATEGORIKUS IMPERATÍVUSZ ALKALMAZÁSA I.**
 - 13.2.1 Az elv alkalmazhatóságáról
 - 13.2.2 Egy modell szituáció
 - 13.3 **LECKE: KATEGORIKUS IMPERATÍVUSZ ALKALMAZÁSA II.**
 - 13.3.1 Modell és a valóság
 - 13.3.2 A második formula